فصلنامه علمی
پژوهش‌های اعتقادی .کلامی
سال شانزدهم/ شماره۶۴/ زمستان ۱۴۰۵

The Quarterly Journal of
Theological - Doctrinal Research
16 th Year/ No: 64/ Winter 2027

نوع مقاله: پژوهشی
صفحات ۸۹ -۷۵

# چالش‌ها و فرصت‌ها در آموزش تفکر انتقادی: مطالعه موردی کارکنان آموزش و پرورش سبزوار

**بنیامین راه چمندی** [۱]
**مسلم چرابین** [۲]
**محمد کریمی** [۳]
**علی معقول** [٤]

## چکیده

آموزش تفکر انتقادی به‌عنوان یکی از مهارت‌های اساسی در نظام‌های آموزشی مدرن، نقش حیاتی در پرورش دانش‌آموزانی با توانایی تحلیل و استدلال ایفا می‌کند. این مقاله به بررسی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در آموزش تفکر انتقادی در شهرستان سبزوار می‌پردازد. این تحقیق به روش کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های عمیق با معلمان و کارشناسان آموزشی انجام شده است. داده‌ها به‌منظور شناسایی موانع و فرصت‌های آموزش تفکر انتقادی جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند. یافته‌ها حاکی از عدم آگاهی معلمان از روش‌های نوین تدریس، فشارهای ناشی از سیستم‌های ارزیابی سنتی و کمبود منابع آموزشی می باشداین موارد از جمله موانع اصلی در آموزش تفکر انتقادی هستند. همچنین، فرصت‌هایی مانند برگزاری دوره‌های آموزشی برای معلمان، استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و ایجاد بسترهای مناسب برای بحث و تبادل نظر شناسایی شده‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که آموزش تفکر انتقادی می‌تواند به افزایش آگاهی و توانایی تحلیل دانش‌آموزان، بهبود رفتارهای کاری و ارتقاء عملکرد شغلی آن‌ها منجر شود. این مقاله بر لزوم توجه به آموزش تفکر انتقادی در نظام‌های آموزشی تأکید می‌کند و پیشنهاد می‌کند که سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی به‌منظور ارتقاء کیفیت آموزش، راهکارهای مؤثری را در این راستا اتخاذ نمایند. این تحقیق می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای توسعه برنامه‌های آموزشی و بهبود کیفیت یادگیری در شهرستان سبزوار و سایر مناطق مشابه مورد استفاده قرار گیرد.

## واژگان کلیدی

تفکر انتقادی ،کیفیت یادگیری ،روش‌های نوین تدریس، فناوری های نوین آموزشی.

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی،نیشابور، ایران.
Email: royaovladi1370@iau.ac.ir
۲. گروه مدیریت آموزشی،واحد نیشابور،دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران. (نویسنده مسئول)
Email: moslemch2015@iau.ac.ir
۳. گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.
Email: Karimi.740@iau.ac.ir
۴. گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، نیشابور، ایران.
Email: 1060280205@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۴/۲ پذیرش نهایی: ۱۴۰۵/۶/۲۸

## طرح مسأله

آموزش تفکر انتقادی به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در فرآیند یادگیری و رشد شناختی، در دنیای پیچیده و متغیر امروز اهمیت فزاینده‌ای یافته است( Rusmin et al., ۲۰۲۴). این نوع آموزش نه تنها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تحلیلی و استدلالی خود را تقویت کنند، بلکه به آن‌ها می‌آموزد چگونه با چالش‌ها و مسائل مختلف زندگی به‌طور مؤثر و منطقی برخورد کنند( Wani & Hussian, ۲۰۲۴). در عصر اطلاعات، جایی که داده‌ها و اطلاعات به‌سرعت در حال تغییر و گسترش هستند، توانایی تفکر انتقادی به‌عنوان یک ضرورت برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و حل مسائل پیچیده مطرح می‌شود(Moustaghfir & Brigui, 2024).

در دنیای امروز، که با چالش‌های متعددی از جمله بحران‌های زیست‌محیطی، تغییرات اجتماعی و اقتصادی، و نابرابری‌های آموزشی روبرو هستیم، توانایی تفکر انتقادی به یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است( Deutzkens et al., ۲۰۲۲). این مهارت به افراد این امکان را می‌دهد که اطلاعات را به‌طور مؤثر تحلیل کنند و از آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های روزمره خود استفاده کنند( Turan et al., ۲۰۱۹) به‌ویژه در شرایطی که با اطلاعات نادرست و اخبار جعلی مواجه هستیم، آموزش تفکر انتقادی باید در کانون توجه نظام‌های آموزشی قرار گیرد(Gilmour, 2024).

اجرای مؤثر آموزش تفکر انتقادی در نظام‌های آموزشی، به‌ویژه در مناطق مختلف کشور، با چالش‌های متعددی مواجه است( Raj et al., ۲۰۲۲). سبزوار، به عنوان یکی از شهرهای تاریخی و فرهنگی ایران، معلمان و کارکنان آموزش و پرورش با موانع گوناگونی در این زمینه روبرو هستند. این موانع شامل عدم آگاهی کافی از روش‌های نوین آموزشی، فشارهای ناشی از سیستم‌های ارزیابی سنتی و کمبود منابع آموزشی مناسب می‌باشد(Chaparro-Banegas et al., 2024).

عدم آگاهی معلمان از روش‌های نوین تدریس و تفکر انتقادی یکی از چالش‌های اساسی است( Aliakbari & Sadeghdaghighi, ۲۰۱۳). بسیاری از معلمان به دلیل عدم

آمـوزش‌هـای لازم در زمینـه تفکـر انتقـادی، نمـی‌تواننـد بـه‌درسـتی ایـن مهـارت را در دانش‌آموزان خود پرورش دهند( ,Uksw۲۰۱۴). همچنین، سیستم‌های آموزشـی سـنتی کـه بیشتر بر حفظ اطلاعات و ارزیابی‌های استاندارد تمرکز دارند، به‌جای تشویق تفکر انتقادی، دانش‌آموزان را به سمت یادگیری سطحی سوق می‌دهندچـه بسـا درک روشـنی از اثـرات این مهارت ها بر سیستم آموزشی فعلی برای اطمینان از توسعه پایدار و استقرار فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در مدارس و دانشگاه‌ها ضروری است.( ,.Kamalov et al۲۰۲۳)

فشارهای ناشی از سیستم‌های ارزیابی سنتی نیز می‌توانـد بـه‌عنـوان یـک مـانع جـدی در آموزش تفکر انتقادی عمل کند( ,Hu۲۰۲۴). این فشارها باعث می‌شود که معلمان بـه‌جـای تمرکز بر پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی، بیشتر بـه نمـره‌دهـی و ارزیـابی‌هـای اسـتاندارد توجه کنند.( ,Shafiyeva۲۰۲۱) این رویکرد نه تنها مانع از یادگیری عمیق مـی‌شـود، بلکـه انگیزه دانش‌آموزان را برای تفکر خلاق و انتقادی کاهش می‌دهد(Ghaleb, 2024).

در عین حال، فرصت‌هایی نیز برای بهبود آموزش تفکر انتقادی وجـود دارد.( ,Ghaleb ۲۰۲۴) برگزاری دوره‌هـای آموزشـی و کارگـاه‌هـای تخصصـی بـرای معلمـان، اسـتفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و همکاری با نهادهای اجتماعی و فرهنگـی مـی‌توانـد بـه ارتقـاء کیفیت آموزش تفکر انتقادی کمک کند( ,.Haryani et al۲۰۲۱). این اقدامات مـی‌تواننـد به معلمان کمـک کننـد تـا بـا روش‌هـای جدیـد تـدریس آشـنا شـوند و بـه‌طـور مـؤثرتری مهارت‌های تفکر انتقادی را در دانش‌آموزان خود پـرورش دهنـد. ( ,Zamiri & Esmaeili ۲۰۲۴)

استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی نیز می‌تواند به‌عنوان یـک ابـزار مـؤثر در آمـوزش تفکر انتقادی عمل کند( ,.Meirbekov et al۲۰۲۲). به‌کارگیری نرم‌افزارهـا و پلتفـرم‌هـای آموزشی می‌تواند به معلمان کمک کند تا به‌راحتی به منابع آموزشی دسترسی پیـدا کننـد و روش‌های تدریس خود را بـه‌روز کننـد( ,Gameil & Al-Abdullatif ۲۰۲۳ & Parveen ; ,Ramzan۲۰۲۴). همچنین، این فناوری‌ها می‌توانند به دانش‌آمـوزان ایـن امکـان را بدهنـد که به‌طور مستقل و فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند(Pramesworo et al., 2023).

علاوه بر این، ایجاد بسـترهای مناسـب بـرای بحـث و تبـادل نظـر در کـلاس‌هـای درس

می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا درک عمیق‌تری از مفاهیم و مهارت‌های تفکر انتقادی پیدا کنند( Tathahira, ۲۰۲۰). برگزاری جلسات گروهی و مباحثه‌های کلاسی می‌تواند به دانش‌آموزان این فرصت را بدهد که نظرات و دیدگاه‌های مختلف را بررسی کنند و به‌طور منطقی استدلال کنند( Carrasco & Irribarra, ۲۰۱۸). آموزش تفکر انتقادی نه‌تنها به بهبود کیفیت یادگیری کمک می‌کند، بلکه به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که به‌عنوان شهروندانی فعال و مسئول در جامعه خود عمل کنند( Raj et al., ۲۰۲۲). این مهارت‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا با چالش‌های زندگی به‌طور مؤثرتر روبرو شوند و در تصمیم‌گیری‌های خود آگاهانه‌تر عمل کنند.( Sellars et al., ۲۰۱۸)هدف از این مطالعه، شناسایی موانع و ارائه راهکارهایی برای بهبود فرآیند آموزش تفکر انتقادی در این منطقه است. با تحلیل داده‌های کمی و کیفی، امید است که نتایج این تحقیق بتواند به سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران آموزش کمک کند تا تصمیمات بهتری در راستای ارتقاء کیفیت آموزش اتخاذ نمایند.

## روش شناسی پژوهش

مطالعه کیفی حاضر در میان کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان سبزوار در بازه زمانی اردیبهشت تا آبان ۱۴۰۳ انجام شده است. این پژوهش با هدف بررسی عمیق تأثیر آموزش تفکر انتقادی بر عملکرد کارکنان و درک تجربیات آن‌ها از این آموزش طراحی شده است. پژوهشگران با استفاده از رویکرد کیفی به دنبال کشف و تحلیل عمیق‌تر از تجربیات و نظرات کارکنان هستند تا بتوانند به درک بهتری از تأثیرات این آموزش بر روی عملکرد شغلی و رفتارهای کاری آن‌ها دست یابند.داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با ۳۰ نفر از کارکنان جمع‌آوری شده است. این مصاحبه‌ها به‌صورت فردی و در محیطی آرام و بدون حواس‌پرتی انجام شدند تا شرکت‌کنندگان بتوانند به‌راحتی تجربیات و نظرات خود را بیان کنند. هر مصاحبه حدود ۳۰ تا ۴۵ دقیقه به طول انجامید و با اجازه شرکت‌کنندگان ضبط شد. این افراد به دلیل تجربیات متنوع خود در زمینه موضوع پژوهش، به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. این نوع مصاحبه به پژوهشگر این امکان را می‌دهد که در عین داشتن سوالات مشخص، انعطاف‌پذیری لازم برای پیگیری موضوعات جدید و جالبی که در طول مصاحبه مطرح می‌شوند، داشته باشد.پرسشنامه به گونه‌ای طراحی شده است که شامل سوالات باز باشد تا پاسخ‌دهندگان بتوانند نظرات و تجربیات خود را به طور کامل بیان کنند. سوالات شامل موضوعات مختلفی هستند که به پژوهشگر کمک می‌کنند تا ابعاد مختلف موضوع را بررسی کند.قبل از شروع جمع‌آوری داده‌ها، یک پیش‌آزمایی با ۱۰ نفر از افراد مشابه جامعه آماری انجام شد. این مرحله به منظور ارزیابی قابلیت فهم سوالات و بهبود طراحی پرسشنامه صورت گرفت.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA ۲۰۲۰ تحلیل شدند. این نرم‌افزار به پژوهشگران کمک می‌کند تا داده‌های کیفی را به شکل مؤثری کدگذاری و تحلیل کنند. مراحل تحلیل به شرح زیر است:

در این مرحله، پژوهشگر به خواندن دقیق متن مصاحبه‌ها پرداخته و کدهای اولیه را شناسایی می‌کند. این کدها می‌توانند شامل مفاهیم کلیدی، الگوها و موضوعات مهم باشند. پس از کدگذاری اولیه، داده‌ها به تم‌های اصلی تقسیم می‌شوند. این تم‌ها نمایانگر الگوهای مشترک در نظرات شرکت‌کنندگان هستند. برای مثال، ممکن است تم‌هایی مانند "چالش‌ها"، "فرصت‌ها" و "تجربیات مثبت" شناسایی شوند.پس از شناسایی تم‌ها، پژوهشگر به بررسی و تأیید کدها و تم‌ها می‌پردازد تا از دقت و اعتبار نتایج اطمینان حاصل کند.برای افزایش اعتبار نتایج، از روش مثلث‌سازی استفاده شده است که شامل ترکیب داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با اطلاعات دیگر منابع (مانند مقالات علمی و گزارش‌های موجود) می‌باشد. این کار به پژوهشگر کمک می‌کند تا نتایج را تأیید و تقویت کند.

این پژوهش با برخی محدودیت‌ها مواجه بود، از جمله:

تنوع پاسخ‌دهندگان که ممکن است نظرات برخی از گروه‌های خاص جامعه به خوبی نمایان نشود. ،شرایط محیطی و زمانی ممکن است بر روی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان تأثیر بگذارد.

این پژوهش با استفاده از روش‌های کیفی و نرم‌افزار MaxQDA به بررسی عمیق تجربیات و نظرات شرکت‌کنندگان پرداخته است. نتایج این پژوهش می‌تواند به درک بهتر موضوع کمک کند و زمینه‌ساز پژوهش‌های آینده باشد.

**یافته ها**

با توجه به مطالعه کیفی انجام‌شده در میان کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان سبزوار، نتایج و یافته‌های زیر به‌دست آمده است:

موانع آموزش تفکر انتقادی ،عدم آگاهی معلمان: بسیاری از معلمان به روش‌های نوین تدریس و تفکر انتقادی آشنایی کافی ندارند. این عدم آگاهی مانع از پرورش این مهارت در دانش‌آموزان می‌شود و در نتیجه، آن‌ها نمی‌توانند به‌درستی مهارت‌های تحلیلی و استدلالی را در کلاس درس پیاده‌سازی کنند.فشارهای سیستم ارزیابی: سیستم‌های ارزیابی سنتی که بیشتر بر حفظ اطلاعات تمرکز دارند، مانع از تمرکز بر تفکر انتقادی و یادگیری عمیق می‌شوند. این فشارها باعث می‌شود که معلمان بیشتر به نمره‌دهی و ارزیابی‌های استاندارد توجه کنند و از پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی غافل شوند.کمبود منابع آموزشی: عدم دسترسی به منابع آموزشی مناسب و به‌روز، چالشی برای معلمان در آموزش تفکر انتقادی است. بسیاری از معلمان به مواد آموزشی کافی و منابع معتبر دسترسی ندارند که بتوانند به‌راحتی از آن‌ها استفاده کنند.

جدول ۱: موانع آموزش تفکر انتقادی

| مانع | توضیحات |
|---|---|
| عدم آگاهی معلمان | کمبود دانش و مهارت در استفاده از روش‌های نوین تدریس |
| فشارهای سیستم ارزیابی | تمرکز بر نمره‌دهی و ارزیابی‌های سنتی |
| کمبود منابع آموزشی | عدم دسترسی به منابع به‌روز و مناسب |

این جدول موانع اصلی آموزش تفکر انتقادی را نشان می‌دهد. عدم آگاهی معلمان و فشارهای سیستم ارزیابی به‌وضوح مانع از پیاده‌سازی روش‌های نوین تدریس می‌شود. همچنین، کمبود منابع آموزشی به‌عنوان یک چالش جدی در این زمینه مطرح است.

## فرصت‌ها برای بهبود

برگزاری دوره‌های آموزشی: برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های تخصصی برای معلمان می‌تواند به ارتقای مهارت‌های تفکر انتقادی کمک کند. این دوره‌ها به معلمان این امکان را می‌دهد که با روش‌های جدید آشنا شوند و توانایی‌های خود را در تدریس تقویت کنند.استفاده از فناوری: فناوری‌های نوین آموزشی به معلمان این امکان را می‌دهند که به منابع آموزشی دسترسی پیدا کنند و روش‌های تدریس خود را به‌روز کنند. به‌کارگیری نرم‌افزارها و پلتفرم‌های آموزشی می‌تواند به یادگیری فعال و مستقل دانش‌آموزان کمک کند.ایجاد بسترهای مناسب برای بحث: ایجاد فضاهایی برای بحث و تبادل نظر در کلاس‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تفکر انتقادی را به‌طور مؤثرتر پرورش دهند. برگزاری جلسات گروهی و مباحثه‌های کلاسی می‌تواند به دانش‌آموزان این فرصت را بدهد که نظرات و دیدگاه‌های مختلف را بررسی کنند.

جدول ۲: فرصت‌های بهبود آموزش تفکر انتقادی

| فرصت | توضیحات |
|---|---|
| برگزاری دوره‌های آموزشی | کارگاه‌ها و دوره‌های تخصصی برای معلمان |
| استفاده از فناوری | به‌کارگیری نرم‌افزارها و پلتفرم‌های آموزشی |
| ایجاد بسترهای بحث | عدم دسترسی به منابع به‌روز و مناسب |

این جدول فرصت‌های موجود برای بهبود آموزش تفکر انتقادی را نشان می‌دهد. برگزاری دوره‌های آموزشی و استفاده از فناوری می‌تواند به معلمان کمک کند تا مهارت‌های خود را ارتقا دهند. همچنین، ایجاد فضاهای مناسب برای بحث و تبادل نظر می‌تواند به افزایش مشارکت دانش‌آموزان کمک کند.افزایش آگاهی: بسیاری از کارکنان گزارش داده‌اند که آموزش تفکر انتقادی به آن‌ها کمک کرده تا درک بهتری از مسائل پیچیده پیدا کنند و توانایی تحلیل و استدلال خود را افزایش دهند. این افزایش آگاهی به آن‌ها کمک کرده تا در تصمیم‌گیری‌های روزمره و شغلی خود منطقی‌تر عمل کنند.تغییر در رفتارهای کاری: برخی کارکنان بیان کرده‌اند که پس از آموزش، توانسته‌اند در تصمیم‌گیری‌های شغلی خود منطقی‌تر و مؤثرتر عمل کنند. این تغییرات بهبود عملکرد

شغلی و افزایش رضایت شغلی را به همراه داشته است.

جدول ۳: تجربیات مثبت کارکنان

| تجربه | توضیحات |
|---|---|
| افزایش آگاهی | درک بهتر از مسائل پیچیده و توانایی تحلیل |
| تغییر در رفتارهای کاری | تصمیم‌گیری منطقی‌تر و مؤثرتر در محیط کار |

این جدول تجربیات مثبت کارکنان را پس از آموزش تفکر انتقادی نشان می‌دهد. افزایش آگاهی و تغییر در رفتارهای کاری از نتایج مهم این آموزش‌ها بوده که بهبود عملکرد شغلی و رضایت شغلی را به همراه داشته است.

## تحلیل داده‌ها

کدگذاری و تم‌های اصلی: داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA کدگذاری شده و تم‌های اصلی مانند "چالش‌ها"، "فرصت‌ها" و "تجربیات مثبت" شناسایی شده است. این فرآیند به پژوهشگران کمک می‌کند تا الگوهای مشترک در نظرات شرکت‌کنندگان را شناسایی کنند.افزایش اعتبار نتایج: برای افزایش اعتبار نتایج، از روش مثلث‌سازی استفاده شده که شامل ترکیب داده‌های مصاحبه‌ها با اطلاعات دیگر منابع است. این روش به تأیید و تقویت یافته‌های تحقیق کمک می‌کند.

جدول ۴: تحلیل داده‌ها

| مرحله تحلیل | توضیحات |
|---|---|
| کدگذاری اولیه | شناسایی مفاهیم کلیدی و الگوهای مهم |
| شناسایی تم‌های اصلی | تقسیم داده‌ها به تم‌های مشترک مانند چالش‌ها و فرصت‌ها |
| افزایش اعتبار نتایج | استفاده از روش مثلث‌سازی برای تأیید نتایج |

این جدول مراحل تحلیل داده‌ها را نشان می‌دهد. کدگذاری و شناسایی تم‌های اصلی به پژوهشگران کمک می‌کند تا درک بهتری از نظرات شرکت‌کنندگان پیدا کنند. همچنین، استفاده از روش مثلث‌سازی اعتبار نتایج را افزایش می‌دهد.

این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش تفکر انتقادی در نظام آموزشی سبزوار با

چالش‌های جدی مواجه است، اما فرصت‌هایی برای بهبود و ارتقاء کیفیت آموزش وجود دارد. نتایج این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی کمک کند تا تصمیمات بهتری در راستای بهبود آموزش تفکر انتقادی اتخاذ نمایند.

## بحث و نتیجه گیری

آموزش تفکر انتقادی به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در نظام‌های آموزشی مدرن، به‌ویژه در شرایط پیچیده و متغیر امروزی، اهمیت ویژه‌ای دارد. این رویکرد آموزشی نه تنها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تحلیلی و استدلالی خود را توسعه دهند، بلکه آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده می‌سازد (Iyer, ۲۰۱۹).

## بحث و نتیجه گیری براساس چالش‌ها در آموزش تفکر انتقادی

یکی از چالش‌های اصلی شناسایی‌شده در این مطالعه، عدم آگاهی معلمان از روش‌های نوین تدریس و تفکر انتقادی است. این موضوع نشان می‌دهد که نظام‌های آموزشی نیاز به برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی دارند تا معلمان را با روش‌های جدید آشنا کنند. عدم آگاهی نه تنها بر کیفیت آموزش تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند انگیزه معلمان را نیز کاهش دهد(Luu, 2020) .فشار ناشی از سیستم‌های ارزیابی سنتی یکی دیگر از موانع مهم است. این سیستم‌ها بیشتر بر حفظ اطلاعات و نمره‌دهی تمرکز دارند، که منجر به یادگیری سطحی می‌شود و از پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی جلوگیری می‌کند. برای غلبه بر این چالش، نیاز به بازنگری در نظام‌های ارزیابی و طراحی روش‌های جدیدی است که بر یادگیری عمیق و تفکر انتقادی تأکید داشته باشند (Evans & Elkington, 2017).عدم دسترسی به منابع آموزشی مناسب و به‌روز نیز به‌عنوان یک چالش جدی معرفی شده است. این کمبود می‌تواند به‌ویژه در مناطق کمتر توسعه‌یافته، مانع از پیشرفت در آموزش تفکر انتقادی شود. بنابراین، لازم است که نهادهای آموزشی و دولتی به تأمین منابع آموزشی مناسب و به‌روز توجه بیشتری داشته باشند(Afzal et al., 2023).

## بحث و نتیجه گیری براساس فرصت‌ها برای بهبود آموزش تفکر انتقادی

برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های تخصصی برای معلمان می‌تواند به ارتقای مهارت‌های تفکر انتقادی کمک کند. این دوره‌ها باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که معلمان بتوانند با روش‌های نوین آشنا شوند و توانایی‌های خود را در تدریس تقویت کنند.فناوری‌های نوین آموزشی می‌توانند به‌عنوان ابزاری مؤثر در آموزش تفکر انتقادی عمل کنند. به‌کارگیری نرم‌افزارها و پلتفرم‌های آموزشی می‌تواند به معلمان کمک کند تا به منابع آموزشی دسترسی پیدا کنند و روش‌های تدریس خود را به‌روز کنند. این فناوری‌ها همچنین می‌توانند به دانش‌آموزان این امکان را بدهند که به‌طور مستقل و فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند(Kalyani, 2024).ایجاد فضاهایی برای بحث و تبادل نظر در کلاس‌ها می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا مهارت‌های تفکر انتقادی را به‌طور مؤثرتر پرورش دهند. (Phillips, ۲۰۲۳)برگزاری جلسات گروهی و مباحثه‌های کلاسی می‌تواند به دانش‌آموزان این فرصت را بدهد که نظرات و دیدگاه‌های مختلف را بررسی کنند و به‌طور منطقی استدلال کنند(McKee, 2015).نتایج پژوهش نشان می‌دهد که آموزش تفکر انتقادی به کارکنان کمک کرده است تا درک بهتری از مسائل پیچیده پیدا کنند و توانایی تحلیل و استدلال خود را افزایش دهند. این افزایش آگاهی به آن‌ها کمک کرده تا در تصمیم‌گیری‌های روزمره و شغلی خود منطقی‌تر عمل کنند. تغییر در رفتارهای کاری و بهبود عملکرد شغلی نیز از دیگر نتایج مثبت این آموزش‌ها بوده است.در نهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش تفکر انتقادی در نظام آموزشی سبزوار با چالش‌های جدی مواجه است، اما فرصت‌هایی برای بهبود و ارتقاء کیفیت آموزش وجود دارد. نتایج این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی کمک کند تا تصمیمات بهتری در راستای بهبود آموزش تفکر انتقادی اتخاذ نمایند .توجه به این چالش‌ها و فرصت‌ها می‌تواند به ایجاد یک نظام آموزشی کارآمدتر و مؤثرتر منجر شود که نه تنها به یادگیری عمیق‌تر کمک کند، بلکه دانش‌آموزان را به شهروندانی فعال و مسئول در جامعه تبدیل کند.( Spiel et al., ۲۰۱۸)آموزش تفکر انتقادی به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در فرآیند یادگیری، نه تنها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تحلیلی و استدلالی خود را

توسعه دهند، بلکه آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده می‌سازد( Spiel et al., ۲۰۱۸). در دنیای امروز که اطلاعات به‌سرعت در حال تغییر و گسترش است، توانایی تفکر انتقادی به‌عنوان یک مهارت ضروری برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه و حل مسائل پیچیده شناخته می‌شود(Turan et al., 2019).

## پیشنهادهای کاربردی پژوهش

برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای ارتقاء مهارت‌های تدریس و آگاهی از روش‌های نوین.طراحی ارزیابی‌های جدید که بر مهارت‌های تفکر انتقادی تأکید داشته باشند و از نمره‌دهی صرف جلوگیری کنند .تأمین منابع متنوع و به‌روز از طریق همکاری با نهادهای دولتی و خصوصی.استفاده از نرم‌افزارهای یادگیری آنلاین و پلتفرم‌های تعاملی در تدریس.برگزاری مباحثه‌ها و فعالیت‌های گروهی برای تقویت تفکر انتقادی در دانش‌آموزان تشویق دانش‌آموزان به جستجو و مطالعه مستقل از طریق پروژه‌های عملی.برگزاری کارگاه‌ها برای والدین و جامعه درباره اهمیت تفکر انتقادی تشکیل گروه‌های آموزشی برای اشتراک‌گذاری تجربیات و منابع بین معلمان.ادغام مهارت‌های تفکر انتقادی در برنامه‌های درسی مختلف ایجاد سیستم‌های ارزیابی برای بررسی تأثیر برنامه‌های آموزشی و شناسایی نقاط قوت و ضعف این پیشنهادات به بهبود کیفیت آموزش تفکر انتقادی و ارتقاء مهارت‌های دانش‌آموزان کمک می‌کند. . توجه به این نکات می‌تواند به ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش نسل آینده کمک کند.

## نتیجه گیری

با توجه به چالش‌ها و فرصت‌های موجود در آموزش تفکر انتقادی، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که این آموزش‌ها باید در کانون توجه نظام‌های آموزشی قرار گیرند. توجه به این چالش‌ها و فرصت‌ها می‌تواند به ایجاد یک نظام آموزشی کارآمدتر و مؤثرتر منجر شود که به یادگیری عمیق‌تر و پرورش شهروندانی فعال و مسئول در جامعه کمک کند.

## ملاحظات اخلاقی

### پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.


### حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.


### مشارکت نویسندگان

طراحی و ایده پردازی: بنیامین راه چمندی، مسلم چرابین ، محمد کریمی ، علی معقول روش شناسی و تحلیل داده‌ها: بنیامین راه چمندی، مسلمم چرابین ،محجمد کریمی ؛ نظارت و نگارش نهایی: مسلم چرابین .

### تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

## فهرست منابع

1. Afzal, A., Khan, S., Daud, S., Ahmed, Z., & Butt, A. (2023). Addressing the Digital Divide: Access and Use of Technology in Education. *3*, 883–895. https://doi.org/10.54183/jssr.v3i2.326

2. Aliakbari, M., & Sadeghdaghighi, A. (2013). Teachers' Perception of the Barriers to Critical Thinking. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *70*, 1–5. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.0031

3. Carrasco, D., & Irribarra, D. (2018. The Role of Classroom Discussion. In (pp. 87–101). https://doi.org/10.1007/978–3–319–78692–6_6

4. Chaparro-Banegas, N., Mas-Tur, A., & Roig-Tierno, N. (2024). Challenging critical thinking in education: new paradigms of artificial intelligence. *Cogent Education*, *11*. https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2437899

5. Deutzkens, N., Poeck, K., Deleye, M., Læssøe, J., Lönngren, J., Lotz-Sisitka, H., Lysgaard, J., Öhman, J., Östman, L., Vandenplas, E., & Wals, A. (2022). *Challenges for environmental and sustainability education research in times of climate crisis* .

6. Evans, C., & Elkington, S. (2017). Transforming assessment in Higher Education .

7. Gameil, A. A., & Al-Abdullatif, A. M. (2023). Using Digital Learning Platforms to Enhance the Instructional Design Competencies and Learning Engagement of Preservice Teachers. *Education Sciences*, *13*(4), 334 . https://www.mdpi.com/2227–7102/13/4/3334

8. Ghaleb, B. (2024). Effect of Exam-Focused and Teacher-Centered Education Systems on Students' Cognitive and Psychological Competencies. *International Journal of Multidisciplinary Approach Research and Science*, *2* ,611–631 .https://doi.org/10.59653/ijmars.v2i02.648

9. Gilmour, T. (2024). *Critical Thinking and Media Literacy in an Age of Misinformation*. https://doi.org/10.33774/apsa-2024-bsmtn-v2

10. Haryani, E., Coben, W., Pleasants, B., & Fetters, M. (2021). Analysis of Teachers' Resources for Integrating the Skills of Creativity and Innovation, Critical Thinking and Problem Solving, Collaboration, and Communication in Science Classrooms. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia*, *10*, 92–102. https://doi.org/10.15294/jpii.v10i1.27084

11. Hu, J. (2024). The Challenge of Traditional Teaching Approach: A Study on the Path to Improve Classroom Teaching Effectiveness Based on Secondary School Students' Psychology. *Lecture Notes in Education*

*Psychology and Public Media*, *50*, 213–219. https://doi.org/10.54254/2753–7048/50/20240945

12. Iyer, L. (2019). *Critical Thinking and it's Importance in Education* .

13. Kalyani, D. (2024). The Role of Technology in Education: Enhancing Learning Outcomes and 21st Century Skills. *International Journal of Scientific Research in Modern Science and Technology*, *3*, 05–10. https://doi.org/10.59828/ijsrmst.v3i4.199

14. Kamalov, F., Santandreu Calonge, D., & Gurrib, I. (2023). New Era of Artificial Intelligence in Education: Towards a Sustainable Multifaceted Revolution .*Sustainability*, *15*(16), 12451. https://www.mdpi.com/2071–1050/15/16/12451

15. Luu, H. (2020). Teachers' motivation and its influence on quality education: A study at a center for foreign languages in Vietnam. *Can Tho University Journal of Science*, *12*. https//:doi.org/10.22143/ctu.jen.2020.020

16. McKee, R. (2015). Encouraging Classroom Discussion. *Journal of Social Science Education*, *14*, 66–73. https://doi.org/10.2390/jsse-v14-i1–1303

17. Meirbekov, A., Maslova, I., & Gallyamova, Z. (2022). Digital education tools for critical thinking development. *Thinking Skills and Creativity*, *44*, 101023. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101023

18. Moustaghfir, S., & Brigui, H. (2024). Navigating Critical Thinking in the Digital Era: An Informative Exploration. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, *7*, 137–143. https://doi.org/10.32996/ijllt.2024.7.1.11x

19. Parveen, D., & Ramzan, S. (2024). The Role of Digital Technologies in Education: Benefits and Challenges. *International Research Journal on Advanced Engineering and Management (IRJAEM)*, *2*, 2029–2037. https://doi.org/10.47392/IRJAEM.2024.0299

20. Phillips, H. (2023). Developing critical thinking in classrooms: Teacher responses to a Reading-for-Meaning workshop. *Reading & Writing*, *14*. https://doi.org/10.4102/rw.v14i1.401

21. Pramesworo, I., Fathurrochman, I., Sembing, D., Bangkara, B. M. A. S., & Sudrajat, D. (2023). Relevance between Blended Learning and Students' Independent Learning Curriculum : An Overview of Digital Age Education, Student and Teacher Engagement, Technological Resources. *Jurnal Kependidikan: Jurnal Hasil Penelitian dan Kajian Kepustakaan di Bidang Pendidikan, Pengajaran dan Pembelajaran*, *9*, 858. https://doi.org/10.33394/jk.v9i3.8320

22. Raj, T., Mehrotra, R., & Sharma, M. (2022) .Importance of Critical

Thinking in the Education. *World Journal of English Language*, *12*, 126. https://doi.org/10.5430/wjel.v12n3p126

23. Rusmin, L., Misrahayu, Y., Pongpalilu, F., Radiansyah, R., & Dwiyanto, D. (2024). Critical Thinking and Problem-Solving Skills in the 21st Century. *Join: Journal of Social Science*, *1*, 144–162. https://doi.org/10.59613/svhy3576

24. Sellars, M., Fakirmohammad, R., Bui, L., Fishetti, J., Niyozov, S., Reynolds, R., Thapliyal, N., Liu-Smith, Y.-L., & Ali, N. (2018). Conversations on Critical Thinking: Can Critical Thinking Find Its Way Forward as the Skill Set and Mindset of the Century? *Education Sciences*, *8*(4), 205. https://www.mdpi.com/2227–7102/8/4/205

25. Shafiyeva, U. (2021). Assessing Students' Minds: Developing Critical Thinking or Fitting into Procrustean Bed. *European Journal of Education*, *4*, 79. https://doi.org/10.26417/452bxv17s

26. Spiel, C., Schwartzman, S., Busemeyer, M., Cloete, N., Drori, G., Lassnigg, L., Schober, B., & Schweisfurth, M. (2018). The contribution of education to social progress. In (pp. 753–778) .

27. Tathahira, T. (2020). PROMOTING STUDENTS' CRITICAL THINKING THROUGH ONLINE LEARNING IN HIGHER EDUCATION: Challenges and Strategies. *Englisia: Journal of Language, Education, and Humanities*, *8*, 79. https//:doi.org/10.22373/ej.v8i1.6636

28. Turan, U., Fidan, Y., & Yıldıran, C. (2019). Critical Thinking as a Qualified Decision Making Tool. *Journal of History Culture and Art Research*, *8*, 1. https://doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2316

29. Uksw, S. (2014). Developing Critical Thinking Skills through School Teacher Training 'Training and Development Personnel' Model and Their Determinants of Success. *International Journal of Information and Education Technology*, *vol 4*, 161–166. https://doi.org/10.7763/IJIET

30. Wani, S. A & ,Hussian, Z. (2024). Developing Critical Thinking Skills: Encouraging Analytical and Creative Thinking. In (pp. 114–130). https://doi.org/10.4018/979–/–3693–0868–4.ch007

31. Zamiri, M., & Esmaeili, A. (2024). Methods and Technologies for Supporting Knowledge Sharing within Learning Communities: A Systematic Literature Review. *Administrative Sciences*, *14*(1), 17. https://www.mdpi.com/2076–3387/14/1/17